

Mütaliə nə üçün lazımdır? Bədii və ya elmi ədəbiyyat mütaliə etmədən formalaşmaq, dərin və məntiqli söz bazasına malik olmaq, geniş dünyagörüşə sahiblənmək, işinin peşəkarı olmaq mümkündürmü? Deyərlərin bir qədər dəyişdiyi, həvəslərin ayrı istiqamət aldığı, internetin, mobil texnologiyaların dünyamıza hakim kəsildiyi bir vaxtda mütaliənin yeri hansı pillədə qalıb? Hələ ki, aparılan müzakirələr, ədəbi prosedə cərəyan edən yeniliklər bu sualın cavabını açıq saxlayıb...

"Müzakirə"nin isə bu dəfə marağında olan jurnalistlərin mütaliəsidir. Yeni "Mütaliəsiz peşəkar jurnalist olmaq mümkündürmü?" və ya "Mütaliənin media mənsuablarının həyatındakı rolu nədir?" kimi suallara ehtəs jurnalistlərin dilindən cavab tapmağa çalışdığımız.

MÜTALİSİZ JURNALİST - SUSUZ QUYU

APA TV-nin Xəbər müdiri Cavid İsmayıl mütaliəni hər bir peşə sahibi, o cümlədən jurnalistlər üçün vacib sayır. Onun fikrincə, mütaliə verdiyi insanlara uşaqlıqdan aşılmalı, mütaliyə həm də yeni söz, yeni ifadə öy-

"iddialı" dörd şəxsin həyatı haqqındadır. Çox maraqlı əsərdir və bununla bağlı fikirlərimi Kulis.az saytında yazıb, Nəriman Əbdülrehmanlıya 20 ildən artıq çəkdiyi əziyyətin bu bəhrəsinə görə təşəkkür etmişəm". C.İsmayılın sözlərinə görə, əcnəbi yazıçılardan son dövrlərdə diqqətini daha çox ABŞ-da yaşayan əfqanistanlı yazıçı (və ya əfqan əsilli Amerika yazıçısı) Xəlid Hüseyni cəlb edir. Belə ki, yazıçının "Çərpələng uçuran" və "Min möhtəşəm günəş" əsərlərini mütaliə edərək başa çatdırıb, hazırda isə "Və dağlardan səda gəldi" əsərini oxumağa hazırlaşır: "Həmin əsəri də oxuyandan sonra Xəlid Hüseyninin bu trilogiyası haqqında yazı yazmaq fikrim var. Bu

zaman müdaxilə etmək mümkün ol- sun. Bunu sifət müəllim nöqtəy-nəzərindən qeyd edirəm". Redaktorun fikrincə, jurnalistlər hər şeydən xəbərdar olmaq üçün oxumalıdır: "Bura bütün sahələr aiddir. Təkcə bədii ədəbiyyatla kifayətlənmək olmaz. Televiziya və radio jurnalistlərinin üzərinə isə bu sahədə daha böyük məsuliyyət düşür. Söz bazasını inkişaf etdirmək üçün bədii ədəbiyyatın oxunması vacibdir. Efiri zəbt edən, iki sözü daldadaldü zəbt bilməyən, jərqlərlə danışan aparıcı- larla, dj-lərdən ancaq bu yolla qurtulmaq olar". A.Nəsirova son vaxtlar sadəcə, elmi ədəbiyyatları və televiziya ilə bağlı yazılan son yazıları oxuya bildiyini qeyd edir. Ancaq mütaliəsinin yalnız internetlə məhdudlaşdığını da təəssüflə etiraf edir: "Bunlar arasında blok yazıları da var, ayrı-ayrı məqalələr də, silsilə yazılar da. Jurnalistlik fəaliyyətimə və tədris işlərinə qalib gəlmək üçün səbirsizliklə məzunluğu gözləyirəm". A.Nəsirova mütaliəsində həm xarici ədəbiyyata, həm də yerli ədəbiyyata yer verdiyini bildirir. Oxusunda klassik ədəbiyyat isə üstünlük

O.Cabbarlı deyir ki, ibtidai sifət bitirdikdən sonra da mütaliə verdiyindən əl çəkməyib. Bakı Dövlət Universitetinin coğrafiya fakültəsində təhsil alıb həmin ixtisas üzrə magistr və aspirantura pillələrini bitirsə də, mütaliə onun sevimli hobbisi olub: "Tələbəlik dövründə daha çox klassik ədəbiyyat nümunələrinə üstünlük verdim. Hər bir oxuduğum kitabın müəyyən vaxt sonra bir hissəsi tam yadda qalmasa da, nələrsə yaddaşıma həkk olunduğunun indi də fərqləndirirəm. M.S.Ordubadinin "Qılınç və Qələm" romanında daha geniş verilən Atabəyleri, o dövrdə yaşamış dahi Nizamini daha da ətraflı, V.Hüqonun "Səfillər" romanında 3 kitabı necə tez bir zamanda bitirməyi, Qurban Səidin "Əli və Nino" əsərində ötən əsrin əvvəllərində Azərbaycanda- ki ictimai-siyasi vəziyyət, Cümhuriyyət dövründə bizə qaranlıq qalan məqamlar və s. haqqında öyrəndim. Hərdən düşünürəm ki, ehtəs əsərlər var, onu hər bir azərbaycanlı oxusaydı, bir çox ola biləcəkləri "olmaz" edərdi. Məncə, tarixi ədəbiyyatı da oxumağın da insana çox təsiri olur". Mütaliənin onda sə-

Jurnalistlər nə oxuyur?

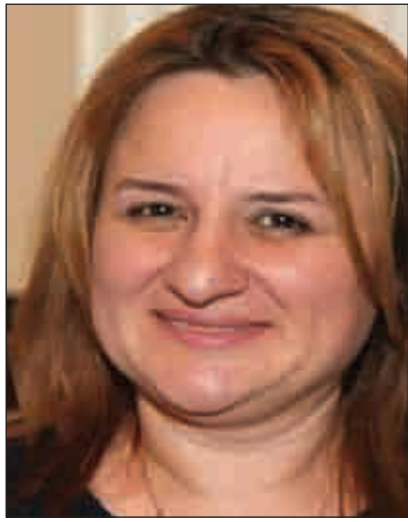
Ümumi fikir budur ki, jurnalist kimi imzasının olmasını istəyən mütaliə etməyə məhkumdur

Cavid İsmayıl

rənmək vasitəsi kimi baxılmalıdır. Bu baxımdan jurnalistlər də istisna deyil: "Nəzərə alsaq ki, jurnalistlər ixtisaslaşdıqları sahədən asılı olaraq getdikcə daha mürəkkəb terminologiya ilə qarşılaşırlar, bu baxımdan mütaliənin jurnalistlərin həyatındakı rolu bir az da aydınlaşar. Mütaliəsiz jurnalisti daha çox susuz quyuya bənzədirdim. Jurnalist bir qədər çox mütaliəli olsa, bilər ki, "nailiyyət" sözü "nealiyyət", "səhv" sözü "səhf", "prokuror" sözü "prakror" kimi yazılır, "təxliyə" və "tövsiyə" sözləri isə bircə "Y" ilə yazılır". Mütaliəsində daha çox xarici ədəbiyyata üstünlük verdiyini bildiren C.İsmayılın eyni zamanda, diqqətini cəlb edən gənc və ortayaşlı yazarlarımızın əsərləri də maraq dairəsindən kənarında qalmır: "Qismət Rüstəmovun və Aqşin Yeniseyin demək olar ki, hər bir yeni şəirini oxuyuram. Nəsrə gəlincə, son dəfə gənc yazarlarımızdan Cavid Zeynallının "Leyla" romanını oxumuşam". C.İsmayıl həm də tarix üzrə fəlsəfə doktoru olduğundan ixtisasına uyğun olaraq Azərbaycanın orta əsrlər tarixinə dair çapdan çıxan yeni kitabları da vaxtaşırı nəzərdən keçirdiyini deyir: "Bu xüsusda sonuncu dəfə akademik Ramiz Mehdiyevin "Şah İsmayıl Səfəvi: hökmdarın və döyüşçünün portreti" əsərini mütaliə etmişəm".

Xəbər müdiri oxuduğu son əsərlər sırasında müasir Azərbaycan yazıçılardan Nəriman Əbdülrehmanlının "Qurban" romanını xatırlayır: "Bu əsər "Əli və Nino" romanının müəllifliyinə

Aynur Nəsirova

insan ustadıdır və əfqan xalqının faciəsini bədii şəkildə çox gözəl təsvir etməyi bacarır". Bu gün cəmiyyətdə mütaliə mədəniyyətinin yayılmasına ehtiyac olduğunu düşünən C.İsmayıl hesab edir ki, mütaliə mədəniyyəti ailədən formalaşmağa başlamalıdır. Yeni uşaq gözünü açandan evdə kitab, jurnal, qəzet görməlidir: "Ancaq etiraf edək ki, internet əsrində yaşadığımızdan, indiki uşaqları smartfon və planşetlərdən ayırmaq kitabı cəlb etmək xeyli əziyyət tələb edir. Elə biz özümüz də mütaliəni könüllü şəkildə sevməmişik yəqin. Mütaliəni sevmək üçün tannmış adamların oxunun faydaları haqqında fikirləri ilə bağlı bir neçə sənəyolik videoçarxlar hazırlayıb yayması alqışlanmalıdır. Eyni zamanda, metrada, avtobusda və parklarda mütaliə ilə bağlı şüarlar yerləşdirilməlidir. Dövlət tərəfindən nəşriyyat işi ilə məşğul olan şirkətlərin vergi güzəştləri ilə təşviq edilməsi də faydalı olardı".

SÖZ BAZASINI İNKİŞAF ETDİRMƏK ÜÇÜN

Region TV-nin Xəbərlər Departamentinin redaktoru Aynur Nəsirova üçün mütaliə həm dünyagörüşünün artması, həm də tarixə baxışdır: "Mütaliə yenilikdir. Xüsusən də auditoriyaya daxil olan biri üçün. Danışdıqları mövzuların xəbərdar olmasın, auditoriyayı ehtəs almaq çətinidir. Gənclərin oxuduğu maraq dairəmizdə olmasa belə oxumalıyıq ki, polemikaya başlandıqları

Orxan Cabbarlı

təşkil edir: "Yerli ədəbiyyata yalnız klassikada mürciət edirəm. Kiril əlifbası ilə yazılan bədii ədəbiyyat uşaqlıq- ımın yadigarıdır mənim üçün. Bəzən eyni kitabı bir neçə dəfə oxuyuram. Və hər dəfə də yeni nə isə kəşf edirəm. Müasir ədəbiyyatı isə xarici yazarların dilindən oxuyuram".

DANIŞAN ADAMIN DİNLƏNİLƏN OLMASI ÜÇÜN

İctimai Televiziyanın aparıcısı Orxan Cabbarlıda isə mütaliyə maraq hələ uşaq iken ailələrində yaranıb. Belə ki, anası mütaliə həvəskarı olduğu üçün o da gözünü açandan evlərində kitab oxumağa maraq müşahidə edib: "Bir neçə dəfə " iri həcmli kitabları oxuyacağam" - deyib əlimə alanda valideynlərim "Bu, sənin yaşına uyğun deyil" - deyərək məni fikrimdən daşındırıb. Ucqar bir dağ kəndində 2-ci sifətdə oxuyurdum. Günlərin bir günü valideynlərim rayona gedəndə mənə göy üzülü bir nağıl kitabı alıb gətirdilər. Müəllifi Səməd Behrəngi olan bu nağıl kitabı mənim ilk mütaliə etdiyim kitab oldu. İbtidai sifətdə oxuyanda davamlı olaraq uyğun bilinən kitabları oxudum. Sonradan inandım ki, bir uşağın mütaliyə yönləndirilməsi onu sanki başqa bir aləmdə, fərqli məkanlarda yaşamağa sövq edir. Bəzən də psixoloji gərginlik yaradır. Misal olaraq, "Qayçı" hekayəsini, "Gün var əsrə bərabər" əsərini oxuduqdan sonra saatlarla ağlamağım heç vaxt yadımdan çıxmır".

lis və sərbəst fikir ifadə etmək bacarığı formalaşdığını qeyd edən O.Cabbarlı bildirir ki, məhz mütaliə ona milyonlarla insanın qarşısında danışmaq şansı qazandırdı: "Mütaliə mənə ikinci, amma diplomsuz birinci peşəmi verdi. Artıq 8 ildir ki, jurnalistika sahəsində çalışıram. İxtisasca coğrafiyaçı olsam da bu gün müəllimliklə yanaşı televiziya aparıcı kimi də çalışıramsa, demək bu, aldığım diplomla yanaşı oxuduğum kitabların sayəsindədir". O.Cabbarlı hesab edir ki, mütaliə ilk növbədə bir insanın cəmiyyətdə özünü necə ifadə etməsini müəyyənleşdirir. Belə ki, mütaliəli müasir şəxs istər şifahi, istərsə də yazılı nitqində digərlərindən seçilir, fikrini asanlıqla izah edə bilir: "Bütün insanlar eyni dərəcədə dinlənilmir. Amma hamı istəyir ki, söhbəti cəlbəddici olsun, fikirləri seçilsin. O adam daha çox diqqət çəkir ki, onun dediyi qarşı tərəfin eşitmədiyini, bilmədiyini yeni bir fikir olsun. Bir sözlə, danışan adamın dinlənilən olmasının üçün vacib olan şərtlərdən ən əsası mütaliədir". O.Cabbarlı çağdaş oxucu kimi klassiklərin əsərlərini oxumaqla yanaşı ədəbi prosesi izləmək və bu günün dünyəvi, milli problemlərini müasir yazarların qələmindən oxumağa da üstünlük verdiyini bildirir: "Mütaliə müxtəlif istiqamətlərdə ola bilər. Ola bilsin kimsə düşünür ki, klassik ədəbiyyatı oxuyan şəxs müasir dövrdə yaşayarsa, bu gün klassik ənənələri, klassik davranışı bizə təqdim edəcək. Məncə, bu, belə deyil. Klassik ədəbiyyatın şah əsərləri var ki, bu gün də aktualdır və müasir dövrlə səsleşir. Ümumiyyətlə, müasir ədəbiyyatın ən gözəl nümunələri klassik ədəbiyyat üzərində qurulub". İTV əməkdaşının fikrincə, jurnalistin sözünün çəkisi mütaliəsinin səviyyəsi ilə müəyyənleşir: "Jurnalist olmaq söz axtarışında olmaq deməkdir. Əgər jurnalistin kifayət qədər mütaliəsi varsa, müsahibə zamanı qurduğu düzgün və konkret cümlə ilə müsahibini düzgün fikir çıxırına sala- caq, işlətdiyi söz və ifadələri başadüşü- şüləcək səviyyədə çatdıracaq, analitik mövqedə dayanarkən, yerində işləmiş sözlər vasitəsilə müdafiə və təhlil etdiyi fikrin qalibi olacaqdır". O.Cabbarlı hesab edir ki, jurnalist olmaq və bu peşədə imzasının olmasını istəyən mütaliə etməyə məhkumdur.

Tərənə Məhərrəmovə